

ואחריו כמה צדיקים, וכשזה נופל כבר בא השמש שומר שבת מתושלח וכו', נת, שם, אברהם וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל, ואפילו במצרים היו שומרי שבתות כמאמרם ז"ל, ופירש בזה מאמרם כל המקדש וכו' ואומר ויכולו וכו' נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ע"כ, כי להיות שהשבת הוא מקיים העולם כל הששת ימים, ואחר עבור ששת ימים יבא שבת אחרת ויחיהו ויקיימהו עוד ששה ימים אחרים, ומציאות השבת בעולם הוא קיומו שמקיים אותו, כי אם אין מקיימים שבת אין שבת וכו' ע"ש.

סיכום הדבר דקיום העולם אי אפשר רק ע"י שמירת שבת, כי השבת הוא קיום ששת ימי החול, וללא קיום השבת חוזר העולם לתוהו ובוהו, מעתה מי ששומר שבת כהלכתו הרי הוא עוסק בקיום העולם, דעל ידי זה יש קיום להעולם על ששת ימי החול, וממילא בדין הוא שיתעורר עליו מדת הרחמים, להתברך בברכאין דלעילא ותתא.

וזאת למודעי אשר אנו רואים אחד מהחזיונות ההוד וההדר של דורנו זה, הוא התהליך המופלא של זיקה ורצון לשוב ליהדות, וחשים אנו שניצני התשובה וגלי ההתעוררות שבים בכל לב, כל אלה משמשים אותות נאמנים כי אכן הערה ה' עלינו רוח ממרום לקרבנו אל צור מחצבתנו ונתקיים בנו מאמר הנביא (עמוס ח', י"א): "והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי השם", ועל כן עלינו לעשות ככל האפשר להקל עליהם את הדרך לקיום המצות, והואיל ורוב ככל בעלי תשובה בעייתם הראשונה שנתקלים בחיי התורה הוא שאינם יודעים כי אחד מיסודי ועיקרי הדת היא ללמוד הלכות שבת ושאר חלקי שולחן ערוך כמו שכתוב החפץ חיים בהקדמתו להלכות שבת, ולחלק א' במשנה ברורה, שם, ועוד שאין להם די ספרים בעניני הלכה

שיורה להם את ההלכה למעשה בהלכות הבסיסיות שנוהגים בזמננו.

ועל כן אנו מקווים להדפיס בלי"נ תמצית ההלכות בשו"ע והחונים עליו כדי להקל על אותם בעלי תשובה ובעלי בתים שיוכלו ללמד את כל ההלכות המעשיות בזמן קצר, עד שיוכלו ללמוד הכל מן המקור.

חשיבות לימוד הלכות שבת ובגודל הזהירות הנצרכת לשמירת שבת קדשינו, מדברי רבוה"ק זי"ע.

בזוהר הקדוש (פרשת תרומה) אמרו, כי בכל ערב שבת כשנתקדש היום מעבירים כרוזים בכל מדורי גיהנם להפסיק את עונש הרשעים, אבל אלו שחיללו את השבת, אש הגיהנם אינה נכבית להם, ורשעי גיהנם שואלים מה נשתנו מרשעים אחרים שנחים בשבת, ומשיבים להם לפי שאלו כפרו בהשם יתברך ועברו על כל התורה שלא שמרו את השבת, ולכן אין להם מנוחה לעולם, ע"ש.

הרמב"ם (הלכות שבת פרק ל"ז) כותב, השבת והעבודה זרה כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז, ושניהם כגוים לכל דבריהם, ע"כ, היינו מפני ששמירת השבת מורה על האמונה בבורא עולם, ומטעם זה אמרו חז"ל, כל המשמר את השבת כאילו מקיים את כל התורה כולה, וכל המחלל את השבת כאילו כפר בכל התורה כולה.

חשיבות לימוד הלכות שבת

א. חייב ללמוד דיני שבת ושמירתן כי בקל יוכל לחלל שבת והוא בסקילה ואם בשוגג וכו'.

(אור צדיקים למהר"ם פאפירש כח ז).

ב. יעסקו בהלכות שבת כי הלכתא רבתא לשבתא ובקל יכול האדם להכשל בה ח"ו אפילו באיסור כרת וסקילה מחסרון ידיעה ושגגת תלמוד עולה זדון ח"ו ואצ"ל באיסורי דברי סופרים שרבו כמו רבו למעלה ובפרט באיסורי מוקצה דשכיחי טובא וחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה כמ"ש רז"ל שכל העובר על דברי חכמים אפי' באיסור קל של דבריהם כמו האוכל קודם תפלת ערבית, וכה"ג חייב מיתה כעובר על חמורות שבתורה. (אגרת הקודש לבעל התניא פרק כ"ג).

ג. רוב חילול שבת שנכשלים ההמונים בהם, הוא מחמת חוסר ידיעה, כי אינם בקיאים בדיני שלושים ותשע מלאכות ובתולדותיהן, ולא בדיני מוקצה ואיסור טלטול, והתנא אמר שגגת תלמוד, ר"ל שוגג הבא לאדם מחמת חסרון ידיעה, עולה זדון, ר"ל שהוא כמו מזיד.

(כף החיים-פלאג"י ל ט)

ד. שמעתי מזקני הק' מוהר"ם זצ"ל מפרשיסחא שהרבי הקדוש מלובלין זי"ע לא הלך לקדש בשום שבת עד שלמד מקודם כל הלכות שבת המחבר והרמ"א עם הבאר היטב.

(אילנא דחיי אור הנר ער"ש ח)

ה. ולא יבוש ולא יכלם מלשאול, ואז לא יכשל לעולם ועד, ומי שחלק לו ה' בבינה, יהי קובע לימודו מדי שבת בשבתו בהלכות שבת. (כף החיים-פלאג"י ל טז).

חשיבות לימוד הלכות שבת ברבים

א. במדרש ילקוט (פי' ויקהל רמז תי"ח) על פסוק ויקהל משה איתא, מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זו בלבד, אמר הקב"ה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת וליכנס לבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהי שמי הגדול מתקלס ביניהם, ע"כ.

קנב שכר עקב - פרק מ"ו ועונש

וביאור הדברים מצאנו בספר זרע שמשון (להגה"ק רבי שמשון חיים ב"ר נחמן מיכאל נחמני) - פ' ויקהל, ז"ל אף על פי שכל אדם מונע עצמו מעשיית מלאכה בשבת, אין בזה היכר שעושין זה מפני ציוויו של מקום, דהא כמה בטלני איכא בשוקא, אבל אם יתאספו כולם במקום אחד ללמוד או לשמוע הדרוש של החכם בשבת, אז יתפרסם הדבר שעושים זה דוקא ביום זה לפי שהוא אסור בעשיית מלאכה, שכך צוה הבורא שמים וארץ זכר למעשה בראשית, וגדול קילוסו של הקב"ה העולה מקהלה גדולה ממה שעולה מכל יחיד ויחיד לבדו... הם מעידים כולם יחד שקב"ה ברא העולם, ומתקלס שמו של הקב"ה שגזר עליהם איסור מלאכה והם שובתים לקיים דבריו, כעבדים העושים גזרת מלכם.

ב. שלא להזיז ידיו בשבת וביו"ט ובמועד לשום פעולה אם לא יחקור מתחלה וישים אל לבו אם אין בו חשש איסור

חילול שבת ויו"ט ומועד ח"ו. (מרגניתא טבא מהגה"ק ר' יהונתן מלובטש ז"ל, נדפס עם ספר אהבת חסד מהחפץ חיים ז"ל).

ג. החוש יעיד אשר בהיסח הדעת ביום השבת ממוראו אפילו בשעה מועטת קרוב מאוד לבוא לידי חילול שבת ח"ו.

(מנחת שבת עב, א).

ד. בשם הר"ר בונם מפרשיסחא זיע"א שאמר: קודם שלמד הלכות שבת אם עמד הי' ירא לישב ואם ישב הי' ירא לעמוד מחמת אימת שבת עליו שחשש שמא יש בזה חילול שבת ח"ו והבן. (שיח שרפי קודש החדש ח"א דף ק"ס אות כ"ג).

ה. להזהר מאוד לשמור שבת כהלכתו בכל חומרות שהחמירו חכמים ראשונים ואחרונים ז"ל ולהיות מחשבתו תמיד אל השבת, כמה שכתוב זכור את יום השבת, שלא יסיח דעתו ממש מיום השבת.

(הנהגות צדיקים - הנהגות קדושות מהמגיד הקדוש ממעוריטש זי"ע).

ו. בכל איסורים שבתורה, אפילו שהוא תלמיד חכם, כל שלא הגיע להוראה, דאין אחרים שואלים ממנו, לא יסמוך על דעתו, אלא שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך כיצד יעשה, לאסור או להתיר, להטריף או להכשיר, לטהרו או לטמאו, כל שכן וקל וחומר באיסורי שבת דחמירא דשקול ככל התורה.

(כף החיים-פלאג"י ל, טז)

ז. עם כל גודל קדושת השבת ומדריגות הצדיקים אשר מתעלים בו במעלות רמות ונשגבות הרי עיקר הכל הוא שמירת דקדוקי ההלכה כפשוטו, כפי שהובא בספר יכהן פאר, וז"ל אמר הרבי רבי בונים זצ"ל ותכל כל העבודות, לא תעשו מלאכה וכו' (מתוך זמר "מה ידירות") היינו, לאחר כל המדריגות, מדרגה זו ומדרגה זו, מקודם כל אבקש - לא תעשו מלאכה, היינו עבירה בפשיטות ח"ו, וזה "כי לקח טוב נתתי לכם" מדרגות שונות, כנ"ל, עם כל זאת "תורת" - בפשטות - אל תעזבו וכו'. (יכהן פאר, תרומה דף ע"ח).



**צדיק אינו נותן שינה לעיניו ביום
ובלילה עד שמוכיח הרשעים
ומביאם שישובו בתשובה.**

(זוהר הקדוש, חלק א, כ:)

**אילו היו יודעים בני העולם גודל
השכר להחזיר חבירו למוטב היו
רודפים אחרי תמיד כמו שרודף
אחרי כסף וזהב.**

(זוהר הקדוש פרשת תרומה קכח, ב - קכט, א)

**מצוה שאתה רואה שבני אדם
נוהגים בה קלות ראש ומעט המה
שמקיימין אותה, הנה מצוה זו
בודאי ממתנת ומצפה עד כי יבחר
בה איש כשר וישר להזהר בה,
ולעורר רבים על מצוה זו לקיימה
באהבה לכבוד קוב"ה וכו'.**

(זוהר הקדוש פרשת תרומה, קב הישר פרק ס"ד)

בעזרת השם יתברך

פרק מ"ז

• ראה •

בפרק הזה מובא בעזהשי"ת:

הלכות ומצות ודרכי התוכחה מבעל קיצור של"ה זצלה"ה

גודל השכר של אמירת תהלים - ומעשה נורא שסיפר הרב הצדיק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זכר צדיק לברכה מדוד המלך עליו השלום שהזמין עושר גדול לדין בבית דין של מעלה על אשר ביזה נושא מים שהרבה באמירת תהלים - העושר מבזה את העני האומר תהלים - הדין תורה בבית דין של מעלה - ענין גן עדן וגיהנם, גן עדן התחתון וגן עדן העליון - העולם הזה דומה למערה תחת הארץ - בגן עדן ישנם כמה וכמה מדורים לפי מדרגות הצדיקים - התוכחה היא מצות עשה להוכיח עד נזיפה בקיום מצות הוכחה פטור מן הערבות - במצוה המפורשת בתורה אין אומרים מוטב שיהי שוגגין - ומוכיחין ומענישין עד שפורש מן העון - חורבן ירושלים נגרם על שלא הוכיחו זה את זה - גודל העונש של מי שהיה סיפק בידו למחות ולא מיחה - מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואומר מה איכפת לי, נענש שממונו הולך לטמיון וניטלת השררה ממנו - הערבות היא לטובת ישראל כדי שיוכיחו ולא יהא נענש בשבילו - עיקר דרשות המנהיג יהיו מה שנוגע למעשה שישבו מדרכם הרעה.

תוכן הענינים

של פרק מ"ז

- א. גודל השכר של אמירת תהלים - ומעשה נורא שסיפר הרב הצדיק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זכר צדיק לברכה מדוד המלך עליו השלום שהזמין עושר גדול לדין בבית דין של מעלה על אשר ביזה נושא מים שהרבה באמירת תהלים. קנט
- ב. העושר מבזה את העני האומר תהלים. קס
- ג. רוח סערה נושא את העשיר כמה פרסאות וזורק אותו ומעמידו במדבר. קס
- ד. הדין תורה בבית דין של מעלה. קסב
- ה. מתי הוא הזמן של השכר והגמול האמיתי? קסג
- ו. ענין גן עדן וגיהנם, גן עדן התחתון וגן עדן העליון. קסג
- ז. הישארות הנפש, היא מהדברים שנמסרו למשה בסני. קסד
- ח. עיקר העבודה של היצר הרע שמבקש להטיל באדם ספיקות באמונה בהישארות הנפש. קסד
- ט. העולם הזה דומה למערה תחת הארץ. קסד
- י. האם הצדיקים בגן עדן רואים אחד את השני? קסה
- יא. בגן עדן ישנם כמה וכמה מדורים לפי מדרגות הצדיקים, קסה
- יב. ביאור ענין ההיכל החמישי בו נמצאות הנשמות של בעלי תשובה - הבעלי התשובה רואים אחד את חבירו. קסו
- יג. ראיית הנשמות אחת את רעותה בגן עדן. קסז
- יד. העתקנו כאן הלכות ומצות ודרכי התוכחה מבעל קיצור של"ה וצלה"ה. קסז

- טו.** התוכחה היא מצות עשה להוכיח עד נזיפה בקיום מצות הוכחה פטור מן הערבות..... קסז
- טז.** פירוש נר מצוה ותורה אור קודם חייב לדאוג להשלים עצמו..... קסז
- יז.** ענין חיוב התוכחה והמוסר לזולת..... קסח
- יח.** מצות התוכחה..... קסח
- יט.** דיני ודרכי הוכחה ענשה שכרה זכותה..... קסח
- כ.** במצוה המפורשת בתורה אין אומרים מוטב שיהי' שוגגין - ומזכיחין ומענישין עד שפורש מן העון..... קסט
- כא.** חיוב מיוחד על המנהיגים והפרנסים בתוכחה..... קע
- כב.** הנהגת הפרנס והמנהיג כדי שדבריהם יהיו נשמעים..... קעא
- כג.** הכל תלוי בפרנס, הפרנס הוא הדור והדור הוא הפרנס והקולד תלוי בהם איך ינהיגו את העם, מה חובתם..... קעב
- כד.** חורבן ירושלים נגרם על שלא הוכיחו זה את זה..... קעב
- כה.** גדול העונש של מי שהיה סיפק בידו למחות ולא מיחה..... קעב
- כו.** מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואומר מה איכפת לי, נענש שממונו הולך לממיון וניטלת השררה ממנו..... קעג
- כז.** הערבות היא למוצת ישראל כדי שיוכיחו ולא יהא נענש בשבילו..... קעד
- כח.** מצוה לקבל התוכחה - שכר התוכחה - עיקר התוכחה לדרוש וללמוד בספרי מוסר ותוכחה..... קעד
- כט.** גם אם אחד מהכלל יקבל המוסר - דבר גדול פעל - ולא יסור מתוכחתו..... קעד
- ל.** עיקר דרשות המנהיג יהיו מה שנוגע למעשה שישוכו מדרכם הרעה..... קעה
- לא.** כדי שדבריו יכנסו ללב השומעים תלוי במשמיע..... קעה



פרק מ"ז

גודל השכר של אמירת תהלים - ומעשה נורא שסיפר הרב הצדיק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זכר צדיק לברכה מדוד המלך עליו השלום שהזמין עושר גדול לדין בבית דין של מעלה על אשר ביזה נושא מים שהרבה באמירת תהלים.

בעיר אחת, הרחוקה ממעזבוז ארבעה מילין, ישב עשיר מופלג, שהיה תלמיד חכם גדול, בעל צדקה מפורסם ומוקיר רבנן. לימים, עלה על דעתו לכתוב ספר תורה לשמו, שתהיה כולה בקדושה ובטהרה, שכל מלאכתה תהיה על טהרת הקדש, ולא יוכל איש אחר לכתוב ספר תורה כמותו. מה עשה אותו העשיר, הלך וקנה עגלים, ששתו עוד חלב אמם, והכניסם לדיר מיוחד. השקם והאכילם, והשהם בביתו עד אשר היו פטומים, ואז שחט אותם וחלק את בשרם לעניים, ואת העורות מסר לידי מומחים, יראי שמים, לעבדם ולעשותם קלף לשם ספר תורה. כאשר היה הקלף מוכן ומסודר בביתו, הביא סופר מומחה, חד בדרא, למדן וירא שמים, והבטיחו לתת לו מזונות על שלחנו כל ימי שבתו בביתו, מלבד פרנסת בני ביתו. ישב הסופר בבית הגביר ימים ושנים, ולא עסק בעבודה אחרת מלבד כתיבת הספר, והשקיע את כל מעיניו בעבודת קדש זו עטר את האותיות, וכוון כוונות על כל תג ותג, שעטו עט סופר מהיר היה פולט. ככלות הסופר את מלאכתו, והספר היה כלול בהדרו, עשה העשיר משתה גדול, וחגג ברוב פאר והדר את חג סיום ספר התורה הזה. ומפני שרצה לתת כבוד לתורה, הזמין את כל בני העיר לחג הסיום "ברוב עם הדרת מלך", אמר החכם מכל אדם. לפנות ערב התאספו ובאו אל ביתו כל בני העיר, וביניהם היה גם שואב מים אחד, איש תם וישר, שעסק במלאכתו באמונה, והיה רגיל להרבות באמירת תהלים. בעל הבית כיבד את

נכבדי העיר למלאות בדיו את האותיות החלולות שהשאייר הסופר, ואחר כך דרש דרשה נפלאה לכבוד התורה ולומדיה.

העושר מבזה את העני האומר תהלים

אחר הדברים האלה, התחילו לחלק חלות לכל הנאספים, שישבו מסביב לשלחנות, וגם לשואב המים, שישב בקצה השלחן נתנו חלת לחם. כראות שואב המים את הלחם אשר לפניו, לא יכול לעצור ברוחו, והלך ונטל את ידיו בחשאי, טרם יטלו ידיהם שאר הקרואים, כי הרעב הציק לו מאד, באשר לא אכל כל היום, גם חשב שאיש לא ישים לב למעשהו זה, מפני שהוא יושב מן הצד. אך לא כאשר חשב כן היה כאשר נטל את ידיו, עבר בעל הבית על ידו, וראה את אשר הוא עושה, וחרה אפו מאד, ויצעק בקול גדול ויאמר: "הדיוט! מדוע אתה קופץ בראש? וכי מפני שאתה מרבה לומר תהלים אדם חשוב הנך? יש בין המסובים אנשי שם, תלמידי חכמים ועשירים, ואתה הולך ונטל את ידיך לפניהם: לא לחנם אמרו חכמינו זכרונם לברכה: הדיוט קופץ בראש". כשמוע העני את דברי העשיר, שנאמרו בכעס גדול, הניח את החלה על השלחן ויצא מן הבית. כל הקרואים נטלו ידיהם והסבו לסעודה, ואיש מהם לא שם לב לעלבון, שהעליב בעל הבית את שואב המים, וגם לא ראו בצאתו מן הבית. כולם ישבו ונהנו מסעודת מצוה, וספרו איש לרעהו שיחות חולין ודברי תורה, וגם בעל הבית הסיח דעתו משואב המים וישכחהו.

רוח סערה נושא את העשיר כמה פרסאות

וזורק אותו ומעמידו במדבר

ככלות הסעודה יצאו כל הקרואים והלכו לביתם, ובעל הבית ישב ללמוד את שעורו הקבוע, שהיה נוהג ללמוד מדי ערב בערב. כשהתחיל לעיין בגמרא אשר לפניו, ולירד לתוך עומקה של הסוגיא, שמע פתאום קול קורא אליו

מבחוץ. מיד פסק מלמודו, ויצא החוצה לראות מי הוא האיש, הקורא את שמו בחצות הלילה. ויהי בצאתו, ויבט הנה והנה לראות מי הוא הקורא, והנה באה רוח סערה ואחזה בו, ונשאה אותו על כנפיה כמה וכמה פרסאות, והעמידתו במדבר. בהיותו על כנפי הרוח, נתבלבלה עליו דעתו, ולא ידע מה אתו, אך ברדתו וראה את המדבר הגדול אשר לפניו, נפל עליו פחד גדול. וישכב על מקומו מבלי נוע, כי היה כולו שבור ורצוץ, מכף רגל ועד ראש אין בו מתוס, כי נחבט על הקרקע בשעה שנפל משמים ארצה. כששבה אליו רוחו, ונפשו שקטה קצת, נשא את עיניו וראה אור מאיר מרחוק, ויאמר ללכת אל מקום האור, אך לא יכול למוש ממקומו. אולם כאשר הפחד הלך וגדל בלבו, התחזק והתחיל להתנועע לאט לאט, עד אשר הגיע אל בית אחד נשא ורם, שהאור פרץ דרך חלונותיו. וישב בחוץ על יד הקיר, ולא בא אל הבית פנימה, כי אמר בלבו, אין זה כי אם בית שדים או מקום משכן גזלנים. ויתר בעיניו אחרי מקום סתר, להסתר שם מעיני הרואים, והנה שמע קול קורא בבית לאמר: "פנו מקום לדוד מלך ישראל". ולא האמין למשמע אזניו, וחשב שכל זה הוא רק פרי דמיונו, אך תוך כדי מחשבה שמע עוד הפעם את המלים היוצאות מפי הקורא: "ברוך הבא דוד מלך ישראל". כעבור רגעים מספר שמע קול רעש, ותיכף ומיד קראו: "פנו מקום לרבי ישראל בעל שם טוב". ויפן כה וכה לראות את פני הבעל שם טוב, אך טרם יראה פני איש, קראו בפנים הבית: "ברוך הבא רבי ישראל בעל שם טוב". ויט אזנו וישמע קול איש בדברו את הדברים האלה לאמר: "מפני מה יושב אדם מישראל בחוץ? ועל שום מה הביאוהו הנה?". ענה דוד המלך ואמר: אני הזמנתי את האיש ההוא לדין, ורבי ישראל בעל שם טוב יהיה המליץ שלי". קבל עליו הבעל שם טוב ללמד סנגוריה על אדם זה.

הדין תורה בבית דין של מעלה

ישבו לדין, ודוד מלך ישראל קם וטען: "כל ימי ביקשתי מאת בורא כל העולמים, שאמרי פי יהיו חשובים לפניו כדברי אלקים חיים, עד אשר זכיתי לקבל הבטחה מפיו, שכל מי שעוסק בפרקי תהלים, הרי זה כאלו הוא עוסק בנגעים ואהלות". ועתה היה בעיר פלונית שואב מים אחד, יהודי פשוט ותמים, שעסק כל ימיו באמירת תהלים, ובא אדם זה והעליבו עלבון גס ברבים, על אשר הוא מרבה לומר תהלים. האיש הזה המרה את פי א-ל, ואני דורש מכם משפט ולא חסד, למען ישמעו העם וייראו". קם זקן בית הדין ואמר: "לפי הדין ענשו מיתה בידי שמים, אך עלינו לשמוע גם את דברי הסניגור". עמד הבעל שם טוב וטען: "מצד הדין הצדק עם ראש בית הדין, אך אם יעשו כדבריו, יצא שכר הדין בהפסדו, כי איש לא ידע כמה גדולה היא מעלת אומרי תהלים, וכמה גדול ענשם של כל אלה המקילים ראש באנשים האומרים תהלים יום יום. על כן דעתי היא, שנודיע לאיש הזה את פסק הדין, והברירה בידו לשוב לביתו ולמות על מטתו מיתה בידי שמים, ואיש לא ידע סיבת מיתתו, או שיחזור לביתו ויכין סעודה גדולה, ויזמין את כל בני עירו, כאשר עשה ביום סיום כתיבת ספר התורה, ויפייס את שואב המים לעיני כל העם, ויספר באזניהם את כל אשר קרה לו הלילה, למען ישמעו העם וייראו". הסכים בית הדין לדברי הסניגור, ומיד יצא שליח בית הדין והציע לפני העשיר את פסק הדין, ואמר לו שעליו להודיע תיכף במה הוא בוחר. בחר העשיר בברירה השניה של הפסק, לפייס את שואב המים לעיני כל העדה, ולספר את כל המעשה ברבים. כשקבל עליו את הדין, ורצה לקום ולשאול על הדרך המוליכה אל ביתו, לא יכול למוש ממקומו. הביא לו שליח בין הדין מגן עדן כד מלא מים, רחץ

את בשרו במים ההם ושב לאיתנו, ואחר כך בא עמוד הענן והחזירו לביתו.

משהאיר השחר קרא הגביר את בני ביתו, וצוה להם להכין סעודה גדולה בשביל כל בני העיר, ואחר כך הזמין את כל העדה אל הסעודה, וביניהם גם את שואב המים. בשעת הסעודה קם ופייס את שואב המים לעיני כל העדה, וספר באזניהם את אשר קרה לו אמש בחצות הלילה, בעת שבתו ללמוד את שיעור הקבוע, אחרי כלות משתה הסיום. וישמעו הנאספים את דברי העשיר, ויפול עליהם פחד אלוקים, ויאמרו איש אל רעהו: אכן גדולה היא זכותם של האנשים העוסקים בזמירות דוד מלך ישראל ואנחנו לא ידענו". למחרת נסע הגביר למעזבוז, וכאשר דרכה כף רגלו על סף בית הבעל שם טוב, וראה את פניו נפל לארץ והתעלף. וכשהעירו אותו, והתחיל לספר באזני הרב את אשר קרה לו, ואת אשר ראה באותו הלילה, הפסיקו ואמר אליו: "שתוק, הלא ראיתך בחוץ בבואי אל בית דין של מעלה". ומאותו היום ואילך, נסע העשיר אל הבעל שם טוב, ולא זזה ידו מתוך ידו, וכל מעשיו היו נחתכין על פיו. בזכותם ובזכות כל הצדיקים, החסידים הישרים והתמימים, נושע ישועת עולמים, ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן. (ספורי יעקב, חלק ראשון, הוסיאטין תרס"ד, (אות א'), ובספר גדולת רבינו ישראל בעל שם טוב זי"ע, דף ס"ח).

מתי הוא הזמן של השכר והגמול האמיתי?

מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

בערב שבת - בעולם הזה (עבודה זרה ג, א, ורש"י שם)

ענין גן עדן וגיהנם, גן עדן התחתון וגן עדן העליון

בזוהר הקדוש (חלק א' רכז, א) כתב: שיש גן עדן למעלה, ויש גן עדן למטה, ויש גיהנם למטה, ויש גיהנם למעלה.

השארות הנפש, היא מהדברים שנמסרו למשה בסיני

בספר חיי עולם (פרק ז) כתוב וזה לשונו: ענין הישארות הנפש - הוא מהדברים שנמסרו למשה רבינו בסיני בתורה שבעל פה, כי לא רצה הקב"ה לפרסמו בכתב, אלא ניתן בתור סוד בתורה שבעל פה, וכן ענין ועונש בעולם הבא, עיקרו נמסר בתורה שבעל פה. וכבר האריכו הראשונים לבאר מדוע לא הזכירה התורה בפירוש את הענין של שכר ועונש בעולם הבא. אולם, מכל מקום גם בתורה שבכתב מבואר כמה פעמים הענין של הישארות הנפש.

עיקר העבודה של היצר הרע שמבקש להטיל באדם ספיקות באמונה בהישארות הנפש

א. בזוהר הקדוש (חלק א', ק"י, ב) כתוב: כי היצר הרע הוא השליח של הגיהנום.

ב. בספר "חובת הלבבות" (שער יחוד המעשה פרק ה') כתוב וזה לשונו: הפיתוי הראשון של היצר הרע, הוא להטיל באדם ספק באמונה בהישארות הנפש, הוא משתדל להביא את האדם להשקפה כי אם מות הגוף - אין יותר קיום לנפש, והיא תמות יחד עם הגוף. **אפיקורסות זו, היא הדעה הכוזבת והגרועה ביתר של הכופרים.**

העולם הזה דומה למערה תחת הארץ

בספר הישר (המיוחס לרבינו תם, שער י"ב) כתוב וזה לשונו: העולם הזה דומה למערה הנמצאת תחת הארץ, השוכן בה חושב שאין עולם אחר זולתה. אילו יצא מהמערה, היי נוכח לדעת שיש ארצות גדולות, יבשות, שמים, ימים, מאורות וכוכבים. כך האדם בעולם הזה חושב שאין עולם אחר. אילו יצא ממנו - היי רואה את רוחב העולם ואת יקר תפארת גדולתו.

האם הצדיקים בגן עדן רואים אחד את השני?

בעל יפה ענף רות רבה (ג, ד) מבאר את הענין כך: אמנם אכן הצדיקים רואים אחד את השני בגן עדן, ומה שאמרה אשתו של רבי שמעון בן חלפתא אינו נכון, משום שמצינו בהרבה מקומות מאמרים רבים המלמדים אותנו שהצדיקים נמצאים יחד - מתחברים יחד - ורואים אחד את השני. אך הכוונה בדברים הוא:

מאחר שלכל צדיק וצדיק יש מדור משלו שהוא נקבע לפי מעשיו, לא ניתן להצדיק אחד להעביר לצדיק אחר מחופתו מאומה, ולמרות רצונו הטוב של רבי הקדוש להשיב לתלמידו רבי שמעון את האבן החסרה, הוא לא יוכל לעשות זאת, משום שהאבנים הטובות שיהיו בחופתו של רבי הן שלו, שייכות לחופתו, ואינן ניתנות להעברה לצדיק אחר, וחופת רבי שמעון תישאר חסרה, ועל דבר זה אכן הסכים עימה רבי והודה לטענתה.

בגן עדן ישנם כמה וכמה מדורים לפי מדרגות הצדיקים,

בזוהר הקדוש (פרשת חיי שרה דף קל, א) מבאר: כי למרות שיש בגן עדן כמה וכמה מדורים, וכמה וכמה סוגי אורות, וישנם הרבה סוגי מדרגות לצדיקים, ובכל מדרגה יש כמה רמות וסוגי היכולות וחופות אלו למעלה מאלו, ולכל צדיק יש הארה כפי מדרגת המדור שהוא שוכן בו, עם כל זאת יש למעלה ישיבות שבהן הנשמות יושבות שם יחד ולומדות תורה בישיבה אחת בצוותא. אך בכל זאת, בעת חלוקת האורות נותנים לכל אחד ואחד לפי זכויותיו, לאחד הרבה ולאחד מעט, וכל אחד מתבייש מהאורה הגדולה יותר שקיבל חבירו, שכל צדיק נכוה מחופת חבירו, וזאת משום שהוא לא טרח כמו חבירו להגיע למעלתו הרוחנית.

וכפי שהמעשים נבדלים בין איש לרעהו בעולם הזה, כן המקומות והאורות שלהם נבדלים בעולם העליון, משום שלכל מצוה יש סגולה אחרת לפתוח אותם מקורות של האורות של מעלה. וכפי המעשה של המצוות שעשו בעולם הזה, כך יפתח האור למעלה ונעשה מאותו אור חופה לאותו הצדיק שגרם לכך. וכן מובא בנצוצי אורות (שם אות ב) - **"הארה הבאה לכל אחד היא כפי המדור שלו - כפי מעשיו, ואף שהרבה כתות יש בישיבה אחת, מכל מקום בעת חלוקת ההארה, לזה נותנין הרבה ולזה מעט"**.

ביאור ענין ההיכל החמישי בו נמצאות הנשמות של בעלי תשובה - הבעלי התשובה רואים אחד את חבריו

בזוהר הקדוש (פרשת בראשית לט, א), שלוש פעמים ביום, בשלושת זמני התפלות, נכנס אור גדול בהיכל החמישי (שהוא סוד היכל אהבה כנגד החסד) - אשר שם נמצאים שמותיהם של בעלי התשובה שעשו תשובה בשלימות, ואלה שקידשו שם שמים וקיבלו עליהם מיתה מרצונם הטוב. **בפתח ההיכל הזה עומד מנשה מלך יהודה, שקיבלו הקדוש ברוך הוא בתשובה שלימה** וחתר לו מחתרת ברקיע, שם בהיכל אהבה, פשוטה ימינו של הקדוש ברוך הוא לקבל את השבים בתשובה - אפילו אם הם הרבו לחטוא, ומידת הדין רוצה לעכב מלקבל את תשובתם - כמו לגבי מנשה, ולכן הוא מנשה עומד בפתח של אותה חתירה, שהוא הפתח והשער של ההיכל הזה, והוא הממונה עליו. הנשמות נמצאות שם בהיכל זה בתוך חופותיהם, כל אחד ואחד כפי הראוי לו וכפי שכר מעשיו ועוצמת תשובתו, וכל אחד נכוה מגודל הארה שיש לחופת חבריו הגדול ממנו, והדברים אמורים בין בגן עדן התחתון ובין בגן עדן העליון, משום שהוא מצטער מדוע הוא לא עשה תשובה ומעשים טובים כשם שחבריו הגדול ממנו עשה.

ראיית הנשמות אחת את רעותה בגן עדן

ברמב"ם (הלכות יסודי התורה ב, ד) מבאר, שאת ענין ראיית הנשמות בגן עדן, וכיצד הנשמות מכירות זו את זו, מבארים המפרשים, כי הדבר ברור שאין לנשמות גופות וגוויות, אלא שהקב"ה צייר להן דיוקן רוחני דק ביותר, כאשר לכל נשמה צורה ודיוקן משלה שאינו דומה לחבירו, ובכך הם מכירים אחד את השני.

העתקנו כאן הלכות ומצות ודרכי התוכחה מבעל קיצור של"ה זצלה"ה

התוכחה היא מצות עשה להוכיח עד נזיפה

בקיום מצות הוכחה פטור מן הערבות

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם ברוך ה' לעולם:

פירוש נר מצוה ותורה אור קודם חייב לדאוג להשלים עצמו

כתיב נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר, פשט הכתוב תלה המצות בנר להאיר לפניך כמ"ש מצות ה' ברה מאירת עינים והתורה כאור ללומדיה והכסיל בחושך הולך. והנה לנר ואור ב' פירושים א' נר יחידי נקרא נר ואור הוא מדורה גדולה וידוע מה שנמנו וגמרו חכמים ז"ל תלמוד גדול שמביא לידי מעשה המצוה שהיא מעשה קראוה נר. ולתורה שהיא תלמוד קראוה אור. פי' שני בנר עצמו שייך אור כי הנר הוא המקבל האור דהיינו פתילה בשמן שבכלי והאור אחוז בו להיות דבוקים זה בזה וצריכין זה לזה כי לאור הנר אין אחיזה רק בנר כי מציאת האור זולת דבר שיאחז בו הוא חוזר למקורו ליסודו גם הנר אין לו הארה כי אם מצד האור האחוז בו כך מצות התלמוד סיבת המעשה כהא דתנן אין בור ירא חטא, אמנם אין להתלמוד אחיזה בלי מעשה כי לא יכול אדם לבוא לכתר תורה אם לא יהיה לו הכנה ביראת חטא

שנפשו חשקה בדביקות השם יתברך ולב טהור לו חושק ומתאוה להדביקות דאם לא כן עליו נאמר ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי, על כן צריך להתלבש להיות יראת השם נגד פניו אמנם עדיין נעלמו ממנו פרטי היראת חטא והמצות וחקים והמשפטים כללותיהן ופרטותיהן עד שיזכה לכתר תורה ואז בא מתלמוד למעשה.

ענין חיוב התוכחה והמוסר לזולת

אמר אחר כך **ודרך חיים תוכחת מוסר**, מתחלה דבר משלימות עצמו שיהיה שלם בנר מצוה ותורה אור. ואח"כ ישלים את זולתו ג"כ וזהו **ודרך חיים נצחיים להיות זוכה ומזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות כו' ותמיד לא ימנע מלהוכיח אחרים וילמדם חכמה ומוסר להבין אמרי בינה**. ואמר תוכחת מוסר שהוא כפל לשון. תוכחת ר"ל על העבר הוכח תוכיח אם סרו מן הדרך הטוב והישר. ומוסר הוא יורה דרך שילכו להבא כמ"ש שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו:

מצות התוכחה

הוכחה היא מצות עשה כמ"ש הוכח תוכיח את עמיתך והיא מצוה רבה מאד דהיינו שצריך להוכיחו עד נזיפה דאז רואה שלא יקבל ממנו ופטור מלהוכיחו עוד, אבל קודם נזיפה אע"ג דידע שלא יקבל אע"ג דפטור מהעונש, **מהעשה דהוכיח תוכיח לא פטור**:

דיני ודרכי הוכחה ענשה שכרה זכותה

הג"ה, כתב בספר חסידים סימן ה' הוכח תוכיח את עמיתך מצוה עלינו להוכיח כל אחד מישראל שמתיימש ומתעצל בעצמו אפ"י באחת מן רמ"ח מצות עשה, או שהיה עובר על אחת ממצות לא תעשה, ואחז"ל כל מי שיש בידו להוכיח על מ"ע ועל מל"ת לשום בר ישראל שבעולם ונתיימש

מלהוכיח נענש על כולם, דגרסינן כל מי שיש בידו למחות ולהוכיח לאנשי ביתו, ולא מיחה נתפש על אנשי ביתו, באנשי עירו, נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו, נתפס על כל העולם כולו. ומנין למוכיחו פעם א' שיחזור ויוכיחנו, שנאמר הוכח תוכיח, וחייב המוכיח להוכיח בדברים כפי מדותיו של המוכח אם הוא נוח יוכיחנו בנחת, ואם הוא קשה יוכיח אותו כנגד מדותיו וימשול לו משלים ויביא לו ראייה להשיב דעתו אל רצונו ולא ישא פנים כלל אפ"י לרבו, שכן אמר החכם במקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב. ועוד אמרו הוכח אין לי אלא הרב לתלמיד, תלמיד לרב מניין, ת"ל הוכח תוכיח מ"מ. ואנו חייבים להוכיח עוברי עבירות, להלבין פניהם עד שיכו אותנו, ויבזו אותנו וחייב המוכיח להוכיח א"ע מן העבירות שבידו וליישר דרכיו קודם שיוכיח את חברו, שאם לא יעשה כן לא יקבל ממנו חברו, שכן אמרו התקוששו וקושו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, ואם הוכיח אותו ולא קיבל יצא המוכיח נקי מעונש עונו ויש למוכיח זכותו, לפי שהוכיחו ללכת בדרך ישר ולהתרחק מן העון עכ"ל.

במצוה המפורשת בתורה אין אומרים מוטב שיהי' שוגגין - ומוכיחין ומענישין עד שפורש מן העון

ומה שאמרו רז"ל כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שלא נשמע, וי"א אפ"י אסור שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך, הענין הוא כך בדבר שהחוטאים אינם יודעים שזה אסור ומתלוצצים על המוכיח על כך, ע"כ מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, והיינו דווקא במידי דאתא מדרשא כגון תוספת עינוי יום כפורים וכיוצא בהן, אבל במה דכתוב באורייתא הדיא ומפורסם איסורו אזי הוכח תוכיח וענשינן להו עד דפרשי :

חיוב מיוחד על המנהיגים והפרנסים בתוכחה

הגה"ה, כתב בעל קנה חכמה דף ח' וז"ל אמנם צריך אתה לדעת שאעפ"י שמצות הוכחה היא אחת מתרי"ג מצות, אין החיוב על כל ישראל בשוה, כי כל איש ישראל חיובו למחות ביד חבירו הוא רק בשעת מעשה, כמ"ש רז"ל במסכת עירובין, ת"ר מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו, משא"כ שלא בשעת מעשה שאינו מחויב להוכיחו אלא יגיד לאשר בידו למחות להוכיחו שלא יעשה עוד כזאת, וגם אינו מוטל על כל איש מישראל לידע מחטאי בני העיר, משא"כ על חכמי מנהיגי העיר והדור שיש בידם למחות הם מחויבים למחות על העבר הן בשעת המעשה הן שלא בשעת מעשה, וגם להבא דהיינו להוכיח לרבים ולהורות להם דרכי תשובה ולהורות להם דרך מוסר אעפ"י שאין רואה בהם דברים מגונים. הלא ידוע מה שאמרו רז"ל אפילו ריש גרותא מן שמיא מוקמי, ר"ל שר הממונה על הבורות מי ידלה ממנו היום להשקות שדותיו ומי למחר ושררה קטנה היא מדכתיב והמתנשא לכל לראש. מכ"ש וק"ו מי שזכה להיות פרנס ומנהיג וממונה על קהל עדת ה' שהוא ממונה מן השמים, כמאמר רז"ל אין מעמידין פרנס על הציבור עד שמכריזין עליו מן השמים, ע"כ כל פרנס ומנהיג ישכיל ויבין בדעתו כי לא לחנם זכה לכך יותר משארי אינשי זולתו, כי כמו שכל מה שברא הקב"ה בעולמו הוא למענהו ולכבודו כידוע כי הקב"ה נותן לאדם א' חכמה ובינה יתירה על זולתו כדי להבין ולהשכיל ללמוד וללמד וליישר את בני דורו בחכמתו ובתורתו. וכן יש שנותן לו הקב"ה עושר כדי לזכות את עצמו ולחונן דלים ולפרנס עניים, וכן דרשו רז"ל כבד ה' מהונך מכל מה שחנך ה', וכן הוא בנדון דידן אפילו מי שהוא רק פרנס ומנהיג בישוב על קהל קטן מ"מ יש לו כח וממשלה כמו פרנס ומנהיג בקהלה גדולה כי יפתח בדורו הוא כמו שמואל בדורו.

הנהגת הפרנס והמנהיג כדי שדבריהם יהיו נשמעים

וכל פרנס ומנהיג יכול להטיל אימה על הציבור לשם שמים כדי להדריכם בדרך ישרה, ויכול לעשות תקנות הן במילי דשמיא הן במילי דעלמא, ויכול לקנוס ולענוש את העבריינים כדי להעמיד הדת על תילה ולמיגדר מלתא, אבל לא יטיל אימה על הציבור ח"ו להשתרר ולגבהות לב שלא לשם שמים, כי אמרו חז"ל כל פרנס המטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים ח"ו נידון בגיהנם לדורי דורות, וגם לא יכביד הפרנס עול המסים על הקהל כדי להקל מעליו כי אין לך גזל גדול מזה. וגם אם גזר הפרנס דבר מה וקצב על הגזרה בקנס למי שיעבור אל יהא הפרנס חס על בני משפחתו, כי ע"י זה יהיו דבריו וגזירותיו נשמעים כי יאמרו הפרנס אינו חס על בני משפחתו, ולמה יהא חס עלינו, וכמו שהדיין מצוה שלא לקבל טענת בעל דין עד שבא עמו בעל דין חבירו, כי שמוע בין אחיכם כתיב, כן כל פרנס אל ישמע, ר"ל אל יכניס באזניו אם אחד קובל על חבירו עד שיאמר הא לך הזמנה להביא בעל דבר עמו, כדי שלא נאמר עליו הצדיק הראשון בריבו. וגם אל ישב בשוק וברחוב אצל שפלים ונבזים כי ע"י זה מזלזלין בכבודו בדברי שחוק והיתול וזהו הגורם שדבריו אינם נשמעין. אע"ג שאמרו רבותינו ז"ל כל המעביר על מדותיו מוחלין לו כל עונותיו ופשעיו, הני מילי אם אחד עשה לו דבר או דיבר לו זילזול בינו לבין עצמו לא בפרהסיא אזי אם יבוא אותו האיש ויבקש ממנו מחילה אל יהא אכזרי וימחול לו, אבל מה שזילזל בכבודו בפני אחרים מצוה על הפרנס להציע דבריו בפני טובי העיר ולא יעביד דינא לנפשיה, ויאמר ככה עשה לי איש פלוני, ולא ימחול לו על כבודו עד שיקנס ויענש, כדי שייראו עם הארץ ולא יזידון עוד לזלזל בראשיהם, כי זה גדר גדול אם כוונתו לשם שמים.

הכל תלוי בפרנס, הפרנס הוא הדור והדור הוא הפרנס והקולר תלוי בהם איך ינהיגו את העם, מה חובתם.

ועל כן חייבים החכמים והפרנסים להסיר מכשול מדרך עמנו, כי הפרנס הוא הדור, והדור הוא הפרנס, הכל תלוי בו, כי כאשר היו מלכי ישראל טובים וצדיקים הלכו כל בני ישראל בדרכיהם, ובודאי מי שמנהיג את ציבורו בנחת ובענוה ובדרך ישרה לשם שמים, יהא שכרו הרבה מאד מאד בעולם הזה ובעולם הבא, וכ"ש מי שזכה מן השמים להיות ראש מדינה וכ"ש וק"ו מי שזכה להיות אב"ד להיות עומד בפרץ ולגדור פרצות הדור ולהשגיח בהשגחה פרטית על מעשי בני אדם להסיר מכשול מבני עמנו ולצוות על הטוב, ואזי בודאי יהיה שכרו מרובה עד מאוד בעולם הזה ובעולם הבא, ע"כ הג"ה:

חורבן ירושלים נגרם על שלא הוכיחו זה את זה

אמרו רבותינו ז"ל לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, שנאמר היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע.

גודל העונש של מי שהיה סיפק בידו למחות ולא מיחה

הגה"ה, כתב בעל קנה חכמה בשם המקובלים ידוע שהרשע נקרא חלל רשע ולמה באמת נקרא חלל ולא מת. הענין כך הוא, כי האדם החי הנהרג נקרא חלל מפני שנסתלק ממנו חיות הדם, כי הדם הוא הנפש, ונשאר הגוף חלל בלי חיות, כן האדם החוטא מכניס הסמאל וחילותיו רוח הטומאה בנשמה הקדושה, וכפי כניסת הרוח הטומאה מס"מ בנשמה הקדושה מסתלק רוחניות הנשמה, ונשאר אותו המקום חלל בלי רוחניות הקדושה, וזהו ענין הפגם לשון חסרון כי שולט שם חושך במקום ההוא. ואותו הרוחניות המסתלק מן

הנשמה הוא המחיה אותו המשחית שנברא ע"י עונותיו, כידוע מאמר רז"ל העושה עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, וכאשר הם כלים הן על ידי יסורין או תשובה בחייו או על ידי אשו של גיהנם אז יתבטל המקטרג, ואותה קדושה תבא אל שורש רוחניותה, וידוע מה שאמרו רז"ל כל העושה עבירה אחת מלפנתו והולכת לפניו ליום הדין, וענין מלפנתו הוא כי כל קטיגור שנברא מהעבירות יש לו שיעור קומה שלימה מרמ"ח איברים רוחנים, ואותו הקטיגור מלפפו ונעשה לו לבוש לנשמתו להכניסו לגיהנם עד שיעבור העיכור והחושך ההוא שבנשמה, וזהו הענין מלבושים צואים שמלבישים את הנשמה, כי כפי מניין העונות כן מנין הלבושים והיינו **שנענש החוטא בשנים** הא' שהס"מ מכניס כח הטומאה בנשמתו **וכן מלבישים אותו בגדים צואים לדונו בגיהנם דהיינו אם מיחו בו ולא קבל אבל אם לא מיחו בו נחלק העונש לשנים**, דהיינו כח הטומאה אשר מהס"מ נכנס תוך נשמת הרשע ובווערים אותו בגיהנם בפנימיותו, **והבגדים הצואים והוא המקטרג אשר ברא על ידי חטאיו ובו כח הקדושה אשר יצא ממנו, מלבישים את מי שהיה סיפק בידו למחות בו ולא מיחה, ומכניסים אותו בגיהנם ובו יוצת אש ועל ידו תשוב הקדושה אל שורש רוחניותה כידוע**, כענין יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול שהיה לבוש בגדים צואים על אשמת בניו שלא מיחה בהם עכ"ל.

מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואומר מה איכפת לי, נענש שממונו הולך לטמיון וניטלת השררה ממנו.

וכתב ר"ח שבשביל ד' דברים ממון של בני אדם הולך לטמיון וניטלת השררה מממוניהם. האחד מי שעושה שטרות זיופים לגבות בהם. והב' מי שלוקח רבית מישראל. והג' **מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואומר מה איכפת לי.** והד' מי שפוסק ליתן צדקה ואינו נותן עכ"ל. **ע"כ מי שיש**

בידו למחות ימחה שלא יהא נענש חס ושלוס בעולם הזה ובעולם הבא. אמרו רז"ל האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום דמעלי טפי אלא משם דלא מוכח להו במילי דשמיא. והנה דרשו רז"ל וכשלו איש באחיו בעון אחיו שכל ישראל ערבים זה בזה, אבל בקיים מצות הוכחה הוא פטור אחר כך הערבות:

הערבות היא לטובת ישראל כדי שיוכיחו ולא יהא נענש בשבילו

הגה"ה, והטעם שרצה הקב"ה שיהיו ישראל ערבים זה לזה כתבו המפרשים שהוא לטובת ישראל כי עי"ז מוכרח כל אחד ואחד להשגיח על מעשה חברו להוכיחו ולישרו ולהדריכו בדרך הטוב כדי שלא ישל בעון חברו ולא יהא נענש בשבילו:

מצוה לקבל התוכחה - שכר התוכחה - עיקר התוכחה לדרוש וללמוד בספרי מוסר ותוכחה

וכשם שמצוה רבה על המוכיח להוכיח כך מצוה רבה על המוכח לקבל התוכחה. אמרו רז"ל כל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח בא לעולם וברכה באה לעולם ורעה מסתלקת מן העולם שנאמר ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב. הרי מבואר גודל מצות הוכחה ע"כ ראוי לכל אחד להאריך במילי דהוכחה כפי יכולתו ובדור הזה המה מעט מזעיר שיודעים להוכיח וגם הרוב אינם מקבלים תוכחה. על כן העיקר ללמוד ולדרוש להמוניים בספרים שמדברים בדברי מוסר ותוכחה ויראת שמים:

גם אם אחד מהכלל יקבל המוסר - דבר גדול פעל - ולא יסור מתוכחתו

הגה"ה, ואף אם הכלל לא יקבלו שמא המיעוט יקבלו ואף

שכר ראה - פרק מ"ז **ועונש** קעה

אם איש אחד יקבל המוסר דבר גדול עשה ופעל, ועליו נאמר
אם תוציא יקר מזולל וכן אמר שלמה שפתי צדיק ירעו רבים
ואוילים בחסר לב ימותו. ופירש"י ז"ל משל לרועה ירעה עדרו
השם לב לאכול יאכל ויחיה ואשר לא ישים לב לאכול ימות
ואין על הרועה אשמה וזהו שאמר אוילים בחסר לב אשר לא
ישים לדבריו ימותו ולא לאשמת צדיק רק לחסרון לבם.

עיקר דרשות המנהיג יהיו מה שנוגע למעשה שישובו מדרכם הרעה

וכן כתב בעל מדרש שמואל על משנת לא המדרש הוא העיקר
אלא המעשה, ר"ל, שאל יעשה עיקר בדרשותיו מחידושי
תורה להראות גדולת חכמתו אלא המעשה, ר"ל, שידרוש מה
שנוגע למעשה להוכיח את העם שישובו מדרכם הרעה ולתקן
להם תיקונים עכ"ל.

כדי שדבריו יכנסו ללב השומעים תלוי במשמיע

מצאתי כתוב, קבלה בידינו, הכנסת תורה ומוסר בלב
השומעים תלוי בלב המשמיע, כי אם לב המשמיע
ונפשו טהורה גם אל לב ונפש המקבלים יכנסו ויעשו פעולה,
משא"כ אם יוצאים ח"ו מן השפה ולחוץ ולבם בלתי טהור גם
לשומע לא יעשו בו רושם **בקרב לבו. הכלל, המוכיח לאחרים**
ומלמדם דברי מוסר ולבו לא נכון עמו, אין דבורו עושה רושם
בעיני שומעיהם, עכ"ל. (ספר קיצור שלי"ה)



בעזרת השם יתברך

פרק מ"ח

• שופטים •

בפרק הזה יבוא בעזהשי"ת:

מעשה נורא באשה שנתעוררה כששמעה הרבה פעמים מן המוכיחים שאחר המיתה כשבאים לעלמא דקשוט, ראשית הדין ומשפט הוא חיבוט הקבר ומלאך דומה שואל מה שמך, וזורקים את הנשמה בכף הקלע וכוי, ועל ידי זה נוהרה לקיים מצות ומעשים טובים - האשה מספרת לבעלה איך שהתנהגו אתה בבית דין של מעלה - הדין תורה בבית דין של מעלה - המחזיר רשעים בתשובה הרי זה מחיה מתים אמיתי - הבעל שם טוב הקדוש מגלה לעשיר את כל מה שפגם בגלגוליו הקודמים, ואיך שיעשה תשובה שלימה - גודל ענין הזהירות במשפטים שבין אדם לחבירו, כדי שיוכל להזהר שלא יצטרך לבוא בגלגול הרבה פעמים.

תוכן הענינים

של פרק מ"ח

- א. מעשה נורא באשה שנתעוררה כששמעה הרבה פעמים מן המוכיחים שאחר המיתה כשבאים לעלמא דקשוט, ראשית הדין ומשפט הוא חיבוט הקבר ומלאך דומה שואל מה שמך, וזורקים את הנשמה בכף הקלע וכו', ועל ידי זה נוהרה לקיים מצות ומעשים טובים..... קפא
- ב. האשה מספרת לבעלה איך שהתנהגו אתה בבית דין של מעלה..... קפג
- ג. הדין תורה בבית דין של מעלה..... קפד
- ד. הלכות ודיני תוכחה וערבות מבעל יערות דבש זצ"ל..... קפה
- ה. לענין עונש עבור ערבות אין הבדל בין עירות - וכל ישראל בסקירה אחת נסקרים..... קפו
- ו. העובר עבירה יחד עם חבירו ושב על עונו וחבירו לא שב, מי ששב אינו נענש על עון חבירו, ומי שלא שב נענש גם על עון חבירו הגם שחבירו כבר שב על עוון זה..... קפז
- ז. חיוב התוכחה על כל אחד התועלת בתוכחת חבירו..... קפח
- ח. המחזיר רשעים בתשובה הרי זה מחיה מתים אמיתי..... קפח

- ט. המוכיח לחבירו גם ידו לא תפעל רע..... קפמ
- י. שנאת התוכחה שלא להשמע לעצת היצר המשניא את המוכיח..... קצ
- יא. התוכחה היא תועלת לשני דברים: א. שמתחבר עם היצר טוב ומכריע את היצר הרע. ב. להיות שאין אדם רואה נגעי עצמו, ועל ידי התוכחה נפקחות עיניו. - מעלות התוכחה..... קצא
- יב. לא לישא פני איש בתוכחה ועל ידי כך תוכחתו נשמעת - תוכחה גם בדברים שבין אדם לחבירו..... קצא
- יג. שלא יוכיח כל זמן שהוא בעצמו אינו נקי מחטא ועון אך אם ימתין לכך יוגרע המצב יש להוכיח גרדי התוכחה..... קצב
- יד. גם כשמידת הדין מתוחה יש להוכיח את העם בזמן שמדת הדין מתגבר יותר..... קצג
- טו. בדברים לכד בענין החטאים נכנעו לבו..... קצד
- טז. הבעל שם טוב הקדוש מגלה לעשיר את כל מה שפגם בגלגוליו הקודמים, ואיך שיעשה תשובה שלימה..... קצה
- יז. גודל ענין הזהירות במשפטים שבין אדם לחבירו, כדי שיוכל להזהר שלא יצטרך לבוא בגלגול הרבה פעמים..... רא



פרק מ"ח

מעשה נורא באשה שנתעוררה כששמעה הרבה פעמים מן המוכיחים שאחר המיתה כשבאים לעלמא דקשוט, ראשית הדין ומשפט הוא חיבוט הקבר ומלאך דומה שואל מה שמך, וזורקים את הנשמה בכף הקלע וכו', ועל ידי זה נזהרה לקיים מצות ומעשים טובים.

סיפור נורא, מהרב הקדוש הבעל שם טוב: בהיותו כבן עשרים וילך עם אחוזת מרעיו הצדיקים הנסתרים לעיר בראדי. אחרים מהם הלכו הלאה. ועברו גבול העיר. והוא ואחד מחבריו נשארו בעיר ויהי ביום השלישי עמד באחד השוקים וישוחח עם אנשי השוק כדרכו בקודש לעודד את האנשים ההמונים ולעוררם באמירת תהלים ובאהבת ישראל. וכרגע השתומם ונבהל מאיש העובר בסמוך להם, והוא נושא סבל הולך כפוף רובץ תחת משאו, שק של קמח אשר על כתפו, בגדיו קרועים ונעלי גמי עץ. לאפטיעס, ברגליו לחיו צנומות. עיניו בולטות ופניו לבנים כסיד ורטובים מזיעה. וממעל לראשו, מספר הבעל שם טוב, ראיתי עמוד אור זורח באור צח ומצוחצח אשר עד אז עוד לא ראיתי כמוהו, ואסתכל בו ואבינה כי אדם גדול הוא. האנשים אשר עמדו שם כראותם אותו, אחדים מהם אמרו, בעקיצה: הירשל טראג געזינד. ואחדים קראוהו בשמו, הירשל ציג טראג געזינד. ולכולם ענה כבר כה, געזינד זאלט איר זיין. ספרתי לחברי רבי יחזקאל ורבי אפרים הנסתרים את אשר ראיתי, וגם הם לא ידעו כי האיש הזה יהיה מהחברים שלנו. חקרתי ודרשתי עליו, ואודה כי הוא אחד מאנשי ההמון אשר זה כעשר שנים שנתאלמן, ולו שני בנים הלומדים בישיבות שבעיר ומתפרנסים אצל קרובי אמם שבעיר. והוא נושא סבל ויש לו פרנסה טובה. אמנם כל כספו נותן הוא לפרנסת ארבעת העיזים אשר לו, כי אוהב הוא

חלב גדיים, ולכן כינוהו הירשל דער מילכיקער. והמתלוצצים קוראים אותו הירשל ציג. והוא גר באחת החורבות פרוור בעיר. ימים רבים ארבתי לו להירשל ולא יכולתי לעמוד על אופיו, והייתי בצער גדול מזה. התפללתי ובקשתי רחמי שמים כי אוכל לעמוד על אופיו של איש זה. ואשר מן השמים יגלו לי באיזה זכות זכה האיש הנראה להמוני אשר בכל מקום שהולך יאיר ויזרח מעל ראשו אור בהיר צח ומצוחצח כזה. אשר גם חבריי הצדיקים הישישים ר"י ור"א הנסתרים התפעלו מאד האור הבהיר אשר זרח ממעל לראשו של הנסתר רבי הירשל היה כעין קרני ההוד של משה רבינו. בעת ההוא הנה כבר התחשבו בשמים עם צערי, ותפלתי היתה עושה פרי, ומכיון שראיתי אשר בענין הזה הנה טרם נעניתי. חכיתי עד אחר השבת וקבלתי עלי תענית הפסקה. ג' ימים וג' לילות מסעודת מלוה מלכה ביום הג' אחר תפלת המנחה, בצאתי מן ההקדש אשר שם היה האכסניה שלנו במשך ימי שבתינו בבראדי, פגשתי בהאיש רבי הירשל ואמרתי לו כי רעב הנני במאוד ולבי חלוש. והייתי שותה כעת חלב עזים, ושמעתי כי אצלו יש לקנות חלב עיזים. רבי הירשל ענה לי בשמחה כי מוכן הוא לתת לי כוס חלב עיזים, אבל מחיר לא יקח עבור זה, כי גם הוא יהודי המחוייב לתת מלחמו ומכל אשר לו לאחיו העברי. ויאמר לי לילך עמו לבית דירתו. הלכנו כשעה ויותר, עד אשר באנו לסמטא מלאה רפש וטיט בתים בלא גגים וחלונות ובאחת החורבות היתה בית דירתו של רבי הירשל. וכאשר אך פתח דלת ביתו קראו העזים בקולם ויקרבו אליו וילקקו ידיו ורגליו וירקדו כדרכם. רבי הירשל לקח כלי ויחלוב את העזים ויתן לי ואשת, ואתפלל תפלת ערבית, ואשאר בבית דירתו עד אור הבקר. וכל העת היה רוחו של רבי הירשל טובה עליו במאד, ויספר לי כי זה כעשר שנים אשר נתאלמן מאשתו העסקנית במצות ביקר חולים עניים, וילדות עניות. בימי אבלו נראתה אשתו אליו בחלום, ותספר לו מכל השכר הגדול אשר

נותנים לה בעד הביקור חולים ויולדות עניות שקיימה. כי כמה פעמים שמעה מן המגידיים והמוכיחים אשר אחר המיתה כשבאים לעלמא דקשוט, הנה ראשית הדין ומשפט הוא חיבוט הקבר ומלאך דומה שואל מה שמך, ואח"כ באים מלאכי חבלה ומוליכים את האדם לבית המשפט וזורקים את הנשמה בכף הקלע ואח"כ מוליכים אותו לגיהנם. כן שמעה כמה פעמים.

האשה מספרת לבעלה איך שהתנהגו אתה בבית דין של מעלה

אבל כשנפטרה ונשארה לבית החיים וקברוה והבנים אמרו קדיש והעומדים שם ענו אמן הרעישו מלאכים בקריאת אמן כן יהי רצון וכאשר גמרו לכסותה בעפר קרקע, בא אחד ושאלה מה שמך ענתה כי רחל לאה שמה, ויוליכוה לבית המשפט. וטראה עומדים שמה כמה אנשים וטף ילדים ויולדות ותכירם כי הם הם החולים והחולות אשר שקדה ברפואתם במשך עשרים ושבע שנה מאז עמדה על דעתה בעודנה נערה בית אביה דניאל המקלף, דניאל דער שינדלער, עד יום מותה ויוליכוה לגן עדן.

ותוסף לספר כי בשמים מחבבים מאד את זה שהוא עושה צדקה עם איש ואשה מישראל. ואתה הירשל הנך איש המוני ואין אתה יודע תורה, עסוק ברפואת חולים ויולדות והשתדל אשר לא ידע מזה. ומאז הנה קניתי עזים ומפרנסם בטוב, ואת חלבם הנני נושא לחולים ויולדות לרפאותם ולחזקם. והשם יתברך נותן ברכתו הקדושה ומתרפאים. ובכל משך השנים הנני מפרנסם בדוחק כי כל הריוח הנני נותן על פרנסת העזים.

הדין תורה בבית דין של מעלה

כחודש ימים ישבתי עוד בבראדי, ואתבוננה לעבודתו של רבי הירשל, ואראה כי עובד הוא עבודתו באמונה טהורה ואינו שת לבו לכל הכינויים שמכנים אותו, ושוקד בעבודתו באהבת ישראל במסירות נפש. ומשום זה זכה להאור בהיר הנפלא. עי"פ הוראתו של הצדיק הנסתר רבי אפרים צבי מנהל חברתינו שעשה שאלה מן השמים, הכנסנו את רבי הירשל ציג ברשימת חברינו, וחברינו רבי בנימין ביינש הנגר בבראדי התחיל ללמוד עמו ובמשך שנתיים למד אתו את התנ"ך וגי' שנים למדו משנה וגמרא. ונפתח מוחו כפתחו של אולם, ונעשה גדול בתורה והתעכב בעירו עוד כחמש שנים ונתעלה בתורה הקדושה ובחסידות, ועל פי הוראה מן השמים עזב את בראדי והתיישב באניפאליע ובתפלותיו ובסגולותיו ריפא מאות ואלפים במשך כשלשים ושלש שנים. ונפטר בגלותו בעיר אסטראפאליע. באותו היום שנפטר רבי צבי אלול תקכ"א היה באסטראפאליע יום גשם ורוח סערה ומעטו המלויים את הזקן העובר אורח שנפטר בבית ההקדש ואיש לא ידע כי הוא אחד המיוחד בין הצדיקים הנסתרים ורק לפני פטירתו הגיד אשר שמו צבי בן רבי יחיאל זלמן. שהיה אביו שמש באחד הבתי כנסיות בבראדי ויש לו שני בנים רבי עוזיאל ורבי גדלי' ולא הגיד איפה הם נמצאים. החברה קדישא בעיר אסטראפאליע השתתפו כל אנשי העיר והתלמיד חכם וראש החבורה היה אחד מחשובי העיר רבי נפתלי זאב שהיה למדן ועשיר ומשתתף בכל הצדקות ביד רחבה וברוח נדיבה וכאשר הודיעו כי זקן אחד עובר אורח נפטר בבית ההקדש שלח איזה אנשים להתעסק בקבורתו ואחד הקברנים אמר קדיש אחר הנפטר.

כולנו הצדיקים הנסתרים והחבריא קדישא ונשמות בעלמא דקשוט ונשמות החולים אשר הצדיק רבי צבי עזר להם וריפא אותם במשך ארבעים שנה ושלוש שנים וכל המלאכים שנבראו ממעשים הטובים הלכנו כולם לקבלת פני נשמת הצדיק רבי צבי ובה בשעה נעשה רעש בשמים בקטרוג גדול על העיר אסטראפאליע על אשר לא נהגו כבוד עם הצדיק רבי צבי והמקטריגים תבעו דין קשה על ראש החברה רבי נפתלי זאב ובני החברה והעיר כולה. כולנו יחדיו ור"ח בן דוסא בראשינו נשאנו רינה ותפלה בעד יושבי עיר אסטראפאליע והתאמצנו בסניגוריי נגד תובע הדין. ולא הועיל וכמעט אשר נטו בית דין של מעלה לפסוק את הדין כדרישת המקטריגים. אך לפתע פתאום נשמעה הכרזה, פנו מקום לנשמת אשת חבר עטרת בעלה והופיעה נשמת הצדקנית רחל לאה בת פיגא דוואשא ורבי דניאל התם וירא אלקים. ואחריהם אלפים נשמות ומלאכים המלויים אותה. כשמוע המקטריגים את ההכרזה ובראותם את הרעש שנעשה בהופעת נשמת הצדקנית רחל לאה נפלו פניהם.

הצדקנית טענה לזכות יושבי עיר אסטראפאליע כי לא יכלו לדעת אשר ישיש כבן מאה שנה לבוש בגדי המוני עם ומסתתר כעם הארץ יהיה אחד הצדיקים. ואדרבה הם קיימו מצות צדקה כהלכתם שפרנסו והחזיקו בור ועם הארץ רק מפני שהוא יהודי. ואם חס ושלוש יענשו את יושבי עיר אסטראפאליע יהיה זה עונש לנשמת בעלה הצדיק אשר הוא גרם את זאת והסנגוריי עשתה פרי טוב והקטרוג נתבטל, עכ"ל. (קובץ מכתבים).

**הלכות ודיני תוכחה וערבות מבעל יערות דבש זצ"ל
לענין עונש עבור ערבות אין הבדל בין עיירות -
וכל ישראל בסקירה אחת נסקרים**

ובשנה זו יותר מוטל עלינו תפלה וצדקה לה' כי בעוונותינו הרבים חרון אף ה' היה בישראל בשנה העבר ונגדע קרן ישראל בחורבן עיר ואם בישראל בלע ה' ולא חמל נאות יעקב הם בית הכנסת ובית המדרש בפראג אשר כמוהו לא יהיה בכל תפוצות ישראל ומתו כמה נפשות מישראל רבים נהרגו על קידוש השם השם ינקום דמם וקצת שמתו על מטתן שהיה גם כן לרב צער ויגון ומבת ציון יצא כל הדרה בעלי תורה וחכמה ובעוונותינו הרבים עוד היום חרון אף ה' אשר ימים אלו שמענו ותרגז בטני אשר מתו שני בעלי תורה המופלאים אחד חכם וסופר מופלא בדורו כמוה"ר אברהם אוש זצ"ל ושני יניק וחכים צנוע ומעלי ממש מת בלי חטא ופשע כי מנעוריו היה עולה תמים לה' כמוה"ר אהרן ז"ל ווי ווי מישראל חסרו גבורי כח איך אבדו גבורים ויאבדו כלי מלחמה לכן עלינו לבקש רחמים ולשפוך שיחה לפני ה' שיסיר כעסו ושבטו. ואל תאמרו מה לנו ולהם הלא למעלה אין הבדל בין עיירות וכל ישראל בכלל בסקירה אחת נסקרים ועונותינו הטו זאת ואלו היינו זכאים היינו מגן שלא קרה להם כן והלא איש אחד אנתנו וכשלו איש באחיו.

**העובר עבירה יחד עם חבירו ושב על עונו וחבירו לא שב,
מי ששב אינו נענש על עוון חבירו, ומי שלא שב נענש
גם על עון חבירו הגם שחבירו כבר שב על עוון זה.**

[וזהו] מאמר הגמרא כתיב ונקה וכתוב לא ינקה הא כיצד מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים ודבר זה צריך ביאור דפשיטא דלא ינקה לשאינם שבים וכל האומר הקדוש ברוך הוא וותרן יותרו חיינו. אמנם הענין הנודע כי כל

ישראל ערבים ואיש בעון חבירו נתפס ובפרט מי שיש בידו למחות ולא מיחה ואין פיי של למחות כמו שחושבים העולם שהוא ידו תקיפה לגעור בעושי עול ולכוף כאגמון ראשם לא כן הוא רק כל אדם שרואה כשחבירו עושה דבר שלא כהוגן יש בידו למחות דהיינו לומר לו אל בני לא טוב הדבר כלך מדרך זו ואם הוא לא ישמע לו הרי הוא מנוקה מעון ואפילו מערבתו אבל אם כובש פנים בקרקע גם הוא עונו ישא וחטאת הקהל הוא. דרך משל אחד גוזל וחבירו ג"כ גוזל אם כן כל אחד נענש בעבור גזלתו ועבור גזילת חבירו ג"כ היותם שניהם בעבירה וע"ז נאמר וכשלו איש באחיו ואם אח"כ אחד חוזר בתשובה והשני עומד במרדו וברשעתו זה השני לא זו שנענש בעבור עצמו אף גם שנענש בעון גזל חבירו ג"כ היותו ערב ואף שחבירו שב מ"מ הואיל והוא לא שב אם כן לא נתרצה למעשה חבירו הרי למולו לא נסלח העון וחטא הגזל במ"ע להעניש אותו כי לזה שנמחל החטא בתשובה הוא חמלה מה' מרצון מוחלט בלי טעם ורחמים גדולים לה' שיסלח לעון כאשר יתחרט והרי זה נמחל בחמלת ה', אבל להעומדים במרדם אין כאן חמלה וחטא חבירו במ"ע שיהיה נענש בעון חבירו זהו אמרו מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים הרצון אותו עון עצמו ששב עליו הוא מנוקה לאותו איש ששב עליו אבל מ"מ הוא עומד להפרע לגבי חבירו בשביל ערבות הואיל ואינו שב ודברי הגמ' מדוקדקים היטב לכן ראו כמה עון גורם וכמה גדול כח התשובה והעיקר כמ"ש לשמוח בשמחה של מצוה ואז יתן אל לבו מבלי לעבור פי ה' וללמד דיני תורה ולהשמר מעבירות שדש בעקביו ובפרט הלכות שבת ויו"ט וברכות ברכת הנהנין מי שאינו בקי בהן ממש אינו בתורת אדם ישראלי, וגמרתי בלבי בלי נדר והסכמת נדר ביו"ד ימי תשובה אלו אי"ה לכתוב דיני שבת בקצרה בלשון אשכנז ולחלוק לבעלי בתים שאינם כל כך בני תורה וביחוד בגליל שלי וידעתי כי יצחקו עלי רבים ואהיה להם למשל כל היום

מנגינתם אבל מוטב שאהיה שוטה כל ימי ולא איעול בכיסופא קמי מלכא קדישא]. (מוסרי רבינו יהונתן דף קלט)

חיוב התוכחה על כל אחד התועלת בתוכחת חבירו

באמת רוב המוני עם הן לומדים הן אינם לומדים חושבים כי לא יאות להוכיח רק לרב ומורה אבל איש אחר לא נאה לו להוכיח לעמיתו וזהו שקר כאשר דרשתי פעמים רבות שטועים אתם בזה אדרבה אם רב יוכיח יאמרו אין כל אדם יוכל להיות רב ומורה ומי כמוהו עושה וזה יאמר כך וזה כך ויתלוצץ על הרב אבל אם איש כערכו יוכיחו ויאמר לו מה תחשדני גם לי לבב כמוך רק הדבר רע לשמים וכהנה ולמה לא תחוס על נפשך ולמה תמרה פי קונך ידעתי כי דברים כאלה יותר יפעלו מכל תוכחות שלי מימים ימימה ולכך אמרו חז"ל עשה לך רב וקנה לך חבר כי חבר יותר צריך מרב עד שתקנה אותו בכסף מלא וח"ו להתחבר לרשע וחבר פועל יותר מי רבנים והמוני עם נמנעים מזה וחושבים פן יצחקו עליהם ויאמרו מי שמך לרב מוכיח כאשר באמת רבים מתלוצצים ואומרים ראה זה דבר חדש זה נעשה מוכיח בין לילה היה כו' וכדומה מדברים ליצנות ושטות אבל מי האיש החכם ויבין את זאת שיותר שישחקו עליו צעירים יותר שכרו מרובה וסוף דבריו לעמוד ודבריהם יהיו כעלה נובלת וכבר נודע מאמר עקביא מוטב שאהיה שוטה כל ימי ואל אהיה רשע שעה אחת לפני המקום ואין הצחוק שוה כשבח ושכר שיש לו אצל הקב"ה.

המחזיר רשעים בתשובה הרי זה מחיה מתים אמיתי

כמבואר בזוהר כי כאשר ישראל מתפללים בצבור ומסיימים ברכת מחיה מתים כרוז קאי מאן הוא גברא דמשגיח להוכיח חוטאים ולהדרם לפולחנא דמלכא קדישא ובא מלאך ומביא דמות דיוקן של איש כזה ע"ש

שמפליג בגודל השבח ויקר ושכרו הרבה מאד. ואם כן מה יחשב השחוק והבזיון שיש לו בעוה"ז ומה ערך יש לו נגד השכר ועשיית רצון קונו ונחת רוח ליוצרו אשרי אדם יחזיק בו ויאמר זאת לאחר סיום ברכת מחיה מתים כי ג"ז הוא בכלל מחיה מתים להחזיר בתשובה רשעים כי הם מתים אמתיים וע"י תשובה הם חוזרים להיות חי וזהו תחיית המתים אמתי ו כמו שתחיית המתים יהיה מה' וע"י טל כן קבלת רשעים בתשובה הוא ע"י הקב"ה שחותר חתירה כי המלאכי השרת מקטרגים ומחיה אותם ע"י טל אורות שלו לחדש נשמתם אשר היא מסואבת ופגומה וע"י טל ירחץ צואת בת ציון וישובו לראות פני אלוקים וזהו תחיית המתים. ולכך אחיי כמה יקר בעיניכם לומר זה מחיה מתים ומעשה אליהו ואלישע הוא ממבחר שבפלאים שהחיה המתים. ודבר זה בידכם לעשות כל רגע ושעה להשיב רבים מעון ולהחזיר טועים לדרך הישר זהו תחיית המתים המובחר כי מה נפקא מינה בגוף אשר תחלתו מטיפה סרוחה וסופו למקום רימה ותולעת, אבל עיקר התחיה לנשמת אדם אשר היא נר אלוקים וכבה חשך ולא אור בעברו את מצות השם ויש לה מיתה עצמית וע"י החזרה בתשובה ושמוע לקול מוכיח תשוב רוח לנדנה וחיה יחיה ולכך אמרו צדיקים בידם להחיות מתים כל שעה ורגע והיינו כמ"ש.

המוכיח לחבירו גם ידו לא תפעל רע

לכן בבקשה מאתכם קיימו מצות ואהבת לרעך כמוך להוכיח עמיתו, ואמת כי רוב מהמוני עם אינם מקיימים מצוה זו ואינו אוהב לנפשו ג"כ ואינו משגיח במצות כלל ובאזהרות החמורים ואיך יאהב חבירו יותר ממנו אבל אמת זו היא כוונתי ג"כ אם יוכיח לחבירו גם ידו לא תפעל רע כי איך יערב את לבו להוכיח לחבירו והוא בעצמו השרץ הזה בידו וזהו כוונתי שאני מרבה להוכיח אף כי יודע אני אך אוי לי על שברי

שאיני כדאי לכך ומכף רגל ועד ראש אין בי מתום רק עיי"כ בכמה דברים אני מובדל מיצר הרע אם יסית אותי אומר לו כלך מאתי כי איככה אוכל לעשותו ואני מוכיח לאחרים לחדול הרע הזה. (מוסרי רבינו יהונתן דף קל"א).

שנאת התוכחה שלא להשמע לעצת היצר המשניא את המוכיח

אבל היצר הרע מתחכם על כך ומה עושה, משניא המוכיח בעיני אדם ואומר לו מה לך לשמוע דבריו הלא כבר נודע בין החיים לעבוד את ה' והלא מלתו אמורה כהנה וכהנה בספרים וכדומה ומה לך לסבול דוחקא דבי כלה וזמן ארוך בבית הכנסת ומי יודע לאיזה פניי מלתו אמורה ומי יתן החריש ויהי לו לחכמה וכהנה מוסיף עד שאינו שומע לקולו ובזאת האיש הזה הולך לטומאתו טומאת יצר הרע וחושב כי ישר מפעליו ולא עולתה בו. ולכך אמרו חז"ל האי צורבא מדרבנן דסניא לי בני מתא משום דמוכיח להו במילי דשמיא כי זהו מתחבולות יצר הרע להשניא המוכיח בעיני ה' אפס הן בחושך ולא יראו אור וזהו מאמר דוד ע"ה נאם פשע לרשע בקרב לבי היצר הרע חוקק לרשע בקרב לבו שלא חטא כלל וצדיק וישר הוא ואם כן אין לך לפחוד כלל ממדת הדין של השם כי צדיק אתה ולמה יפחד לבבך ולזה אין פחד אלוקים זהו מדת הדין לנגד עיניו באמרו צדיק אתה ולא פעלת עולה. אך שלא יבא מוכיח וימצא לו עונות רבות ופשעים ואם כן יהיה נגלה שקרתו מה עושה כי החליק בעינו מפתה לרשע בקול חלקקות לשונו למצוא עונו הרצון למוכיח שמוצא עונו ומברר פשעיו לשנוא שיהי שונא אותו ואל ישמע בקולו כלל אם כן יהי דרכו כסל למו בטעות שלא חטא כלל עד כי יגוע לא יסור שטותו וימות בלי דעת **והוא מתחבולות היצר הרע** ולכן עם השם בנים אתם להשם, אל תשמעו בקול לשון חלקקות שמעו בקולי אף שאני מרבה במוסר נאמנים פצעי אוהב ונעותרות נשיקות שונא יצר הרע: (מוסרי רבינו יהונתן דף מה)

שכר שופטים - פרק מ"ח ועונש קצא

התוכחה היא תועלת לשני דברים: א. שמתחבר עם היצר טוב ומכריע את היצר הרע. ב. להיות שאין אדם רואה נגעי עצמו, ועל ידי התוכחה נפקחות עיניו. - מעלות התוכחה.

כי טוב מוכיח הוא לשני תועלת, א' הוא מה שאמר שלמה בקהלת טובים השנים מן האחד וגו' כי אם יפלו האחד יקים את חברו ואלו האחד שיפול ואין שני להקימו, הרצון כי לאדם תמיד מלחמת פנימי ביצר טוב ויצר הרע כנודע שהוא בחינות גופי חיצונים שהוא בחינת שד ופנימות בהירות שהוא בחינת שדי ואם כן מי יכריע זה בכה וזה בכה, אבל כשהמוכיח בא ומזהיר לעשות טוב ולא רע הרי מצא יצר טוב עזר מצדו וטובים שנים מאחד ויצר הרע בטל במעוטו ונפל מי יקימו, ולכן אסור להתחבר לרשעים כי אז ליצר הרע הרוב ויצר טוב אחד שנפל ואין מקים בעוונותינו הרבים זהו טעם א' להוכיח. אבל עיקר טעם כי בעוונותינו הרבים אין אדם רואה נגעי עצמו ויתהלך במשרים וכל אדם אומר אני צדיק מה פשעי ומה חטאתי חף אני מעון ועל כל מעשה ומעשה יש לו אלף אמתלאות, ואין אדם רואה חובה לעצמו, אבל המוכיח הוא המחפש מטמונות ומזכיר נשכחות זהו עון פלילי וזה עון גדול כך וכך, והשומע ישמע, והנה רואה כי אך לשקר שמר ימיו וחשב כי אין בו עולה ועכשיו כל שמעו תצלנה אזניו כי רואה לרגעים תבחננו אין רגע בעו"ה בלי עון ומכשול קטן וגדול שם הוא: (מוסרי רבינו יהונתן דף מד)

לא לישא פני איש בתוכחה ועל ידי כך תוכחתו נשמעת - תוכחה גם בדברים שבין אדם לחבירו

כך הוא מדת מוכיחים שמרבים לדבר בדברי מוסר שבין אדם למקום בענין התפלה ותפילין וכדומה מיתר עניני שמים ואינם מוכיחים להבריות שדשים בעבירות שבין אדם לחבירו גזל ואונאה בדברים ומשא ומתן והסגת גבול ולשון

הרע רבית כינוי שם לחבירו ולכך הבריות שונאים למוכיח באמרם שהוא בודק במומי גבוהים ובסתרי מעלה ומומים הנכרים מעלים עין וחושדים שהוא כדי להחניף, כי בעוונותינו הרבים בעונות הללו רוב מנהיגי עם לפני הדור כשלו בו ובפרט במקום הטלת מס שהם מחניפים לקרובים וכדומה מעבירות שדשו בו רבים מפרנסי הדור ובזה המוכיח מעלים עין יסתירם בסתר אהלו וזהו שמוליד שנאה על מוכיח, אבל אם המוכיח לא יחניף לשום איש וירם קולו כשופר לגלות מומים כאלה הכרוך בעקבות אנשים בעלי צורה כאלה ואדרבה ירבה לדבר בם ומזה לא זו שיוסיפו כל המוני בית ישראל לאהוב אותו למאד אף גם יאותו לשמוע בקולו כי יאמרו הלא זה איש מרגיז נשיאי הדור ושומעים בקולו ולא יחת משום אדם ולמה לא אשמע בקולו הלא דבר ה' בפיו אמת. וזהו משמעות חז"ל האי צורבא מרבנן דסניא ליה בני מתא משום דמוכיח במילי דשמי"א דייקא הרצון שאינו מוכיח במילי דבריות בענינים שבין אדם לחבירו כי אם במילי דשמיא וזה מוליד שנאה בעיני הבריות ובאמת ראוי להוכיח בכל דברים מבלי כסות פשע אם קטן או גדול אבל מי גבר שיוכל לברר הכל ומי יודע בכל מומים וחסרון שיוכל להמנות. (מוסרי רבינו יהונתן דף ר"ג).

שלא יוכיח כל זמן שהוא בעצמו אינו נקי מחטא ועון אך אם ימתין לכך יוגרע המצב יש להוכיח גדרי התוכחה

דוד המלך פתח אמר למנצח לידתון מזמור לדוד אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי וכו' עד נצב סלה כו' להבין דברי המזמור הזה הוא הענין במוכיח העומד להוכיח לרבים ולייסרם לשוב מעון ופשע לעוררם בתשובה ולהביאם לדרך אשר בחר ה' הוא הדרך החיים כי כבר אמרו תמה אני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח ומי שמקבל תוכחה כי אומר לו טול קורה וקיסם מבין עיניך וזהו בעוונותינו הרבים מר החולי אשר המוכיחים

בעצמם מלוכלכים בעונות אוי לי על שברי כי גם אנכי יודע חליי אשר אני כלי מלא בושה מכף רגל ועד ראש אין בי מתום אם כן איך יעוז אנוש להוכיח לרבים וכבר אמרו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, ואיך יוכיח והשטן עומד על ימינו כי הרשע ופשע שעשה דבוק בו כמאמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, ואם כן לא זו שאפשר שהוכחתו אינו נשמע עד כי גורם רעה ומביא רבים לידי חטא, באמרם הנה הוא מוכיח יצא ויבדוק בתועבותיו כהנה מהתלונה ולשון הרע ורכילות עד שרבים חללים יפיל, ולכך פשר ששתיקתו יפה מדיבורו.

וזהו מאמר דוד אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני. כי ע"י תוכחה אני מביא כמה אנשים לידי חטא כנ"ל, ולכן טוב כי אשמור לפי מחסום עד שאשוב בתשובה שלימה ולא יהיה פתחון פה לנגדי, וזהו אמרו שאשים לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, והיינו כל זמן שלא שב בתשובה שלימה והסיר עונות וחטאים אשר נצבו קמו עליו וגער בשטן העומד על ימינו לשטנו ולהתעותו מדרך החיים.

גם כשמידת הדין מתוחה יש להוכיח את העם בזמן שמדת הדין מתגבר יותר

ועוד יש לומר דודאי אפשר כאשר מדת הדין מתוחה אין לעורר החטא ולהזכיר עונות כמאמר האשה הצרפתית כי באת אלי לפקוד עוני, וכבר אמרו חז"ל אל יפתח אדם פה לשטן כי ישעיה בתוכחתו לישראל אמר שישראל אוחזים בידיהם מעשה סדום ותיכף השטן קטרג **עד שנקראו מאת ה' קציני סדום** וכהנה רבות דברים חמורים, לכאורה בעידן ריתחא אין לעורר החטא והנח לישראל מוטב שיהיו שוגגים וכו', גלל כן בשנה זו אשר בעוונותינו הרבים עידן ריתחא ממש ומדת הדין מתוחה, כי נעדרו כמה חכמי הדור וצדיקים וכשרי ישראל וגלו ישראל, וישראל היושבים בביה"ם ומערה"ן עליהם עבר כעס הרעב למאוד, כי מטר לא נתך ארצה כלל וה'

הפגיע במ גלות ורעב השוד והחרב עד אשר ילכו האבות ויניחו הבנים כי נכמרו רחמם עליהם, וקצרו ידם מלהושיע ויאמרו לא נראה באבוד הבנים, שומו שמים על זאת ותרדנה עינים דמעה מאין הפוגות, ואף פה בעוונותינו הרבים נלקחו שני פרנסי דור צדיקים וישרים תלמידי חכמים אשר מעלתם נשגבה, הלא המה המופלא מוהר"ר אייזיק כהן ז"ל, ואחריו הכביד הזקן ונשוא פנים היה מורה צדק לעדתו ימים רבים ומי יספר עוצם שבחו זקן ויושב בתענית כל ימיו ונדד שנתו מעיניו ולמד יום ולילה והיה שפל ברך למאוד ובין לילה אבדו פתאום ספו תמו ואין זה במקרה כי אם בעונש מוחלט ומאת ה' היתה זאת, ואם כן חובה עלינו לפשפש במעשינו לראות על מה עשה ה' ככה לנו ולעמו אשר בחר, ולכך תיכף מתחלה אמרתי מבלי להוכיח כמאמר דוד אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני, דהיינו להזכיר החטא ולומר כך וכך תחטאו ואל בניי כי לא טוב הדרך וכהנה דברי מוסר כי אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, והיינו כ"ז דשטנא נצח ויש לו מקום לקטרג והוא עידן ריתחא בעוונותינו הרבים, וכך עלה במחשבה לפני אחר פטירת הפרנס המופלא רבי אייזיק זכרונו לברכה אפשר עת לחשות, ולכך עברו עידן ואיזה ירחים שלא דרשתי מוסר וגם עלי הדבר סובב כי גם רשע לנגדי הייתי בלתי בקו הבריאה והשטן על ימינו לשטני.

בדברים לבד בענין החטאים נכנעו לבו

אמנם רואה אני החשיתי מטוב מלעורר תוכחה וכאבי נעכר כי בעוונותינו הרבים חטאים מתגברים, ואם אמתין עד תיקון נפשי מי יודע מתי יהיה כי אין יום בלי פגע חטא, וגם מדה"ד מתגבר ביותר כאשר כל יום הצרות מתגברים וגם פה מת הזקן הנ"ל פאר הדור וחמדת ישראל, ולזאת קמתי אני לעורר בתוכחה ושמעו אלי ותחי נפשכם, כי באמת העיקר מקום ערעור וקפידא יש בתוכחה כי השומעים תוכחה אף

שכר שופטים - פרק מ"ח ועונש קצה

שבפה יודו ויאמרו היטיב אשר דבר, ויתוודו על חטאם ויכו על החזה להכות באגרוף רשע באומרם הווידוי, אבל לבנם בל עמם כי חושבים מחשבות בקרבם וילך שובב, וכל ענין התשובה הכל משפה ולחוץ כמו במ"ת שהקרא מעיד עליהם ויפתוהו בפיהם וכו' ולבם בל נכון עמם. אבל באמת כבר אמרתי כמה פעמים בתוכחה כי על זה אמר הנביא **הרם כשופר קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם**, הרצון כמו שופר מבהיל השטן כי חושב הגיע יום הדין הגדול כנודע, כן השטן וכל מלאכים אינם בוחנים מחשבות ומה בלבו של אדם, ואם כן השטן בשמעו ישראל בפה מזכירים עון ומתודים ומתחרטים וכהנה מקבלת מוסר ותוכחות יבהל כי יחשוב כפה כן הלבבות ויחרד לנפש למאוד **ולכך אמר הרם קול כשופר דייקא והגד לעמי פשעם** ובאמת בדברים יש מועיל גם כן להסיר גאות אדם כאשר יתגאה אדם בנפשו לומר מי כמוני כי אדם צדיק בעיניו ואין רואה נגע נפשו ובחבירו ישים תהלה ולא יבקר במומו בין טוב לרע, אבל כאשר יגיד בפיו ענין החטאים והעונות והמרי נגד ה' שעבר ופעל **הלא יכניע לבבו ויכבה אש הגאווה בשמעו אזניו מה שמוציא מפיו, כי מכף רגל ועד ראש מלוכלך בעונות ובגד עידיים כל צדקתו, ותפארתו כציץ השדה אשר נובל במעט זמן.**

(מוסרי גדרי התוכחה רבינו יהונתן דף רי"א)



הבעל שם טוב הקדוש מגלה לעשיר את כל מה שפגם בגלגוליו הקודמים, ואיך שיעשה תשובה שלימה

בעיר ריישא אשר במדינת גאליציא חי יהודי עשיר. למדן מופלג בעל יוחסין, איש אהוב ונכבד על כל מכיריו,

אשר מצא זמן לעסקיו ואף ללמוד את התורה אשר אהב בכל נפשו ומאודו. טרוד היה העשיר בעסקיו ובתלמודו ואף כי לבו לא הלך אחרי החסידות, עלתה פעם מחשבה בלבו לנסוע למעזשבוזש, אל הבעל-שם-טוב הקדוש ולתהות על קנקנו. משעלתה מחשבה זו בלבו, לא הסס אף לרגע, ציוה על משרתיו להכין לו את מרכבתו המפוארה, וכדרך הגבירים נסע בה והגיע למעזשבוזש.

בהכנסו לחדרו של הבעל שם טוב הקדוש, התקבל על ידי הצדיק בפנים מסבירות. מיד הוציא העשיר מכיסו פדיון נאה והניחו על השולחן בנדיבות. לשאלתו של הבעל שם טוב מה חסר לו ומה מבקש הוא ממנו, השיב העשיר: "אינני חסר דבר, יהיה שם ה' מבורך! עשיר גדול אני, הקדוש ברוך הוא חנן אותי בבנים וחתנים טובים, וכלנו ברוך ה' שלמים בגוף ובנפש, לכן אינני מבקש דבר". "אם כן, למה זה באת אלי?" שאלו הצדיק. "כיון שרציתי לחזות בנועם זיו פני קדשו", ענה הגביר. "אם לשם כך באת" אמר הבעל שם טוב, ורק כדי לראותני טרחת עד הנה, שב נא והקשב לספור אשר אספר לך, רק זאת אבקשך, אנא, הבט בפני היטב, אל תסיר עיניך ממני עד אשר אסיים את סיפור המעשה". העשיר הסכים בחפץ לב להאזין לספורו של הבעל שם טוב ולהביט בפניו כל עוד יספר, ואז פתח הצדיק ואמר:

בעיר אחת גרו שני אנשים עשירים, ידידים טובים היו השנים וגם ילדיהם למדו לאהוב זה את זה כאחים. ידידות מיוחדת במינה שררה בין בנו של עשיר אחד ולבין בנו של העשיר השני. יחדיו גדלו הנערים, למדו ושחקו עד שבגרו והיו לאנשים. משהגיע זמנם לשאת אשה נפרדו דרכיהם, שכן כל אחד מהם נשא אשה ממקום אחר והלך לגור סמוך לבית הוריה. במשך תקופה קצרה גמרו הידידים על קשר בניהם על ידי החלפת מכתבים. אך במשך הזמן, משנתמעט זמנם עקב

טרדות פרנסה, הלך והתרופף הקשר ביניהם עד שלא היה קיים עוד.

שני הרעים פתחו במסחר, בתחילה הצליחו שניהם במעשי ידיהם והתעשרו עושר רב, אלא שְׁלִימִים ירד האחד מנכסיו וכל הונו ורכושו אבד. בצר לו נזכר בחבירו מילדות והחליט לנסוע אליו ולבקש את עזרתו. "ידידי הוא ובודאי לא יעזבני בעת צרה", אמר בלבו, שאל משכינו האחד מלבושים נאים ומהשני לזה כסף להוצאות הדרך, ובלב מלא תקוה יצא בדרכו אל חבירו.

לאחר ימים ארוכים של הליכה ברגל ונסיעה בעגלות רעועות הגיע למחוז חפצו. "לא לשוא התיגעתי עד הנה", אמר בלבו בשמחה כאשר התקבל על ידי חבירו בחביבות ובסבר פנים יפות. סעודה נאה ומשביעה ערך העשיר לכבוד אורחו האהוב ורק לאחר שאכל ושבע ואף נח מעמל הדרך שאלו לשלמו ולמצב עסקיו.

כשהגיע הבעל שם טוב למקום זה בסיפורו, הסתכל בעיניו של העשיר היושב מולו ואמר: "ועכשיו השתדל נא להביט היטב בפניי". אחר-כך המשיך וסיפר:

לשאלות אלו חכה העני, ומשנשאל מהר להשיב: "דע לך ידידי היקר, כי אפילו הבגדים אשר על גופי לא שלי הם. שאלתים משני כדי לא לביישך בהופעה של עני המחזר על הפתחים. בעוונותי הרבים ירדתי מנכסי ונשארתי בערום ובחוסר כלי". סיים האיש את דבריו בעינים דומעות. העשיר מהר להרגיעו במילים רכות ולא הסתפק בהן, אלא צוה על מנהל חשבונותיו לחשב את סכום כספו וערך רכושו. וכאשר ראה את החשבון המדוייק לפניו, קרא לידידו העני ואמר לו: עכשיו יודע אני גודל עושרי, ברכת אלוקים אשר ברכני ברוב טובו. ועתה ידידי רצוני להעניק לך מחצית מכל

אשר חנני אלוקים. ואתה חזור לביתך והסר דאגה מלבך. אינך צריך להחזיר לי דבר. יש לי די ברוך ה'". באהבה וירעות נפרדו הידידים זה מזה. והעני, לאחר שהודה לחבירו, חזר לביתו, השקיע את הכסף אשר חבירו נתן לו ועד מהרה שבה ההצלחה והאירה לו פנים. לא עבר זמן רב והוא צבר הון רב עוד יותר מאשר היה לו בראשונה.

לא כן היה גורלו של העשיר אשר נתן לרעהו מחצית עושרו. מהיום בו יצא חבירו מביתו, סרה ממנו ההצלחה והוא הלך מדחי אל דחי עד שנתרושש לגמרי ונעשה דל ואביון, בהיות הוא ובני ביתו שרויים בחרפת רעב, שמע שחבירו הצליח בעסקיו ובעזרת ה' נעשה עשיר גדול. לאחר מחשבה, אמר האיש לאשתו: "הנה עלה בדעתי רעיון טוב. הזוכרת את את חברי הטוב שהיה אצלי לפני שנים מספר? עשיר גדול הוא, אסע אליו והוא בודאי יזכרני ולא יניח לנו לגווע ברעב". האשה שמחה מאד לשמע דבריו, כבסה את בגדו האחד והדל, הכינה לו צידה לדרך ואיחלה לו הצלחה בדרכו.

גם הוא, כתבירו בשעתו, התאמץ והתיגע רבות עד אשר הגיע למחוז חפצו. בפתח ביתו של העשיר, נאנח אנחת רוחה ובלב מלא בטחון ותקוה כי הנה יושע במהרה. ביקש לראות את בעל הבית. כאשר עמד לפניו הפכה שמחתו לאבל, חבירו הסתכל עליו כאלו אינו מכירו כלל ובקול גדול אמר למשרתיו שעמדו לידו: מה לי ולאיש הזה? החסר דלים ואביונים אני כי הבאתם גם את זה להטרידני מענייני! "ידידך אני", אמר המסכן בקול שפל לא יתכן שאינך מכירני. ראה נא לאן הגעתי לאחר שהלכת ממני! הוסיף האיש בבכי חנוק, אך העשיר הקשיח לבו, עמד בהתנכרותו וגרשו מלפניו.

בפחי נפש שב העני לביתו ושפך מרי שיחו לפני בורא עולם. הוא לא בא בטרוניא על חבירו שלפני שנים נתן לו את מחצית הונו, אלא רק עמד ובקש מהשם יתברך כי ירחם עליו